

Sinaai – Antwerpen: 32 km

Magda Michielsens
december 2013

Ik las in Doorbraak het gesprek met Nelly Maes en Tinneke Beekman (december 2013, 'Twee generaties ongebonden best'), naar aanleiding van de biografie van Nelly ('Ongebonden Best', Pelckmans, 2013). Ik heb Nelly's boek gelezen en de lancering ervan met aandacht gevolgd. Aan sympathie ontbreekt het mij niet. Toch maakt het artikel mij niet vrolijk.

Weer dat verhaal in het gesprek alsof heel Vlaanderen in de jaren 40-50-60 katholiek en achterlijk was, met grote gezinnen, een strikte scheiding van jongens en meisjes, behoudsgezinde scholen en bemoeizieke pastoors. Het zal misschien waar zijn voor de jeugd van Nelly Maes, maar in het verslag van het gesprek tussen Tinneke en Nelly in Doorbraak ligt er weinig nadruk op de individuele beleving, en een te zwaar accent op de veralgemening. ZÓ was Vlaanderen, en daarom was het verdienstelijk om zich in te zetten voor de Vlaamse zaak, en nog verdienstelijker om links te zijn.

Nelly en ik zijn leeftijdgenoten. Sinaai, het geboortedorp van Nelly, ligt op 32 km van Antwerpen waar mijn jeugd zich afspeelde. Wij waren thuis vrijzinnig, ik ging vanaf het kleuteronderwijs naar een gemengde school. Thuis en op school werd er ons ingepeperd dat jongens en meisjes gelijk waren en dat het niet was omdat ik een meisje was dat het minder belangrijk was dat ik goed kon leren. Ik heb het zo vaak gehoord. Mijn vader zei het tegen iedereen die mijn leergierigheid wou inperken. Op school, het Antwerps stadsonderwijs van de jaren vijftig, werden we voortgedreven door emancipatiezucht. Mathilde Schroyens was Schepen van Onderwijs in mijn kinderjaren. Ik heb het geweten, en ben haar nog steeds dankbaar.

Tinneke Beekman luistert naar Nelly alsof wij, oudere vrouwen, uit de prehistorie komen, stammend uit de achterlijkheid. Ik wil niet tegenwringen tegen jonge filosofes, ik wil Nelly's getuigenis ook niet tegenspreken. Ik wil wel Tinneke's veralgemeningen betwisten. Waarom zou je uit de biografie van één oudere politica, feministe, activiste kunnen afleiden hoe het er enkele decennia geleden er aan toeging in Vlaanderen?

Tinneke Beeckman: "Als de kinderen op straat werden ingezet in de Schoolstrijd, dan mocht dat samen met jongens. Daarbuiten was de scheiding tussen jongens en meisjes heel strikt." Wablieft? Daarbuiten? Waar? Niet in mijn school, niet in mijn schoolkolonie (Diesterweg) of in mijn korfbalvereniging. De veralgemening ligt veel meer bij Tinneke dan bij Nelly. Nelly vertelt haar eigen leven. "Er was maar één zuil in ons Wase dorp. In Sinaai woonde één socialist."

Er was ook een ander Vlaanderen. Ook toen. Terwijl Nelly opgroeide in een dorp dat door-en-door katholiek was boetseerden in Antwerpen socialisten mijn leven. Nelly weet dat wel. De andere partij in de schoolstrijd bestond immers ook, anders was er helemaal geen schoolstrijd. Schrijvers als Louis-Paul Boon ('De voorstad groeit' is van 1942), Gerard Walschap ('Houtekiet' is van 1939), Marnix Gijsen (Joachim van Babylon bijvoorbeeld is van 1948) waren geen paria's maar prijsbeesten. De 'Le deuxième sexe' van Simone de Beauvoir dateert uit 1949. Ik herinner mij dat mijn leraar zedenleer, Michel Oukow, er ons in de jaren 1950 op attendeerde dat Beauvoir in Brussel kwam

spreken. Zelf ging hij luisteren en vertelde ons erover tijdens de les.

Mijn leraar wiskunde in de hogere cyclus van het atheneum van Hoboken was Gaston Colebunders. Die had in zijn vrije tijd het Vernieuwd Secundair Onderwijs (VSO) bedacht, dat hij daarna, eind jaren 60, vanuit het kabinet van de Minister van Onderwijs zou implementeren. Na schooltijd gaf hij ons en onze ouders lezingen over zijn onderwijsideeën. Hij had het VSO toen al helemaal uitgetekend. Een tiran voor de klas, maar zijn egalitaire ideologie was de maakbare wereld naar socialistisch model. Hoe meer uit verhalen zoals die van Nelly Maes conclusies worden getrokken over het katholieke in zichzelf gekeerde Vlaanderen, hoe meer ik mij bewust word van mijn eigen rode (verlichte, sociaaldemocratische, geëmancipeerde) wortels. Mijn ouders hadden niets met partijpolitiek, maar de ideologie van het-nieuwe-begin-voor-nieuwe-mensen was overal om ons heen.

Ik heb net een artikel afgerond over de jeugdschrijfster Leen Van Marcke¹. Zij heeft grote aantallen kinderen beïnvloed en is tijdens haar leven uitgebreid gelauwerd. In mijn jeugd, in mijn Antwerpse stadsschool, kreeg ik haar boeken als 'prijzboek'². Van Marcke werd geboren in 1902. Zij werd niet gedoopt en haar kinderen (geboren in de jaren twintig) werden niet gedoopt. Van haar moeder is bekend dat ze op het einde van de 19de eeuw (het moet rond 1875-1885 geweest zijn) naar de nieuwe gemeenteschool in Willebroek ging. Daar was toen moed voor nodig, maar ze deed het wel, weliswaar onder politiebegeleiding. In Van Marcke's boeken wordt geen onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes, de kinderen en hun ouders bidden niet, gaan niet naar de kerk, en geestelijken spelen geen rol in de verhalen. Gewoon, flinke meisjes en jongens even vrijgevochten, even leergierig en even ambitieus. Zo was Vlaanderen OOK in de jaren 40, 50, 60. Leen Van Marcke debuteerde in 1934, en in 1974 werd de publicatie van haar vijftigste boek gevierd. Zij was geen randverschijnsel. En ook Louis-Paul Boon en de andere schrijvers niet, en Gaston Colebunders of Simone de Beauvoir zeker niet.

De eerste echtgenoot van Leen Van Marcke was Armand Suls (1893-1948). Oud-strijder van de Eerste Wereldoorlog, oud (vice)voorzitter van VOS. Pacifist, antimilitarist, socialist, flamingant. Hij hield in 1920 een toespraak bij de begrafenis van Herman Van den Reek, de jonge student die doodgeschoten was door de politie tijdens een 11 juli viering/betoging in Antwerpen. Op de N.I.R. (voorloper van BRT en VRT) zorgde hij mede voor het kinderuurtje van de Socialistische Arbeiders Radio-Omroep (SAROV), veel vóór Nelly's of mijn tijd. Hij was heel populair. Ook Leen Van Marcke was flamingant en socialist. Links en Vlaamsgezind, het bestaat niet enkel vandaag. Ook dat was het Vlaanderen van mijn en Nelly's jeugd.

Er was later een prijs te betalen voor mijn 'progressieve' opvoeding. Ook ik moest mezelf deprogrammeren. Links was goed, rechts was slecht. De wereld was goed, Vlaams was slecht. Tot voor kort wist ik heel weinig over de Vlaamse Beweging en moest ik mijn aangeleerde reflexen bedwingen om niet weg te lopen zodra ik er iets over dreigde te weten te komen. Leen van Marcke kende ik goed, maar Armand Suls heb ik pas ontdekt in mijn research over Van Marcke. Hoe geëmancipeerd zij was en hoezeer ze begaan was met de emancipatie van meisjes en vrouwen heb ik altijd geweten, maar dat je haar ook 'flamingant' zou kunnen noemen had ik nooit kunnen denken. Ik ben mij de laatste jaren goed bewust geworden van het gat in mijn progressieve opleiding

¹ Het artikel verschijnt in het Nationaal Biografisch Woordenboek VOL 21, 2014.

² 'Prijzboeken', in 1968 door het Ministerie van Cultuur officieel herdoopt in 'geschenkböeken'. In de jaren zestig is de trend ingezet om prestaties niet te 'prijzen'.

(van de kleuterschool tot en met de universiteit). Ik probeer de kloof tussen het Vlaanderen van Nelly Maes en de wereld waarin ik ben opgegroeid te begrijpen. De hoop hierbij is ook de kloof tussen het huidige zgn. progressieve Vlaanderen en de mensen die vandaag gerechtvaardigde Vlaamse eisen stellen beter te begrijpen. Tinneke Beekmans visie op de recente geschiedenis is hierbij geen hulp. Wel toont ze aan hoe persoonlijke verhalen uit het verleden door jongere mensen verkeerd geduid kunnen worden. Empathie en filosofisch vernuft volstaan blijkbaar niet om recht te doen aan de pluriformiteit van het oude Vlaanderen.